

พัฒนาการศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทย¹

Development of the study on Phra Suphankanlaya in Thai society

ธัญวดี กำจัดภัย² ฟาร์รุง มีอุดร³ และจักรพันธ์ ชัดชุมแสง⁴

Thunyavadee Gumjudpai, Farung Mee-Udon and Jaggapan Cadchumsang

Received: October 18, 2024

Revised: January 22, 2025

Accepted: January 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการศึกษาพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารเชิงประวัติศาสตร์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพระสุพรรณกัลยา โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง สรุปและอภิปรายผลเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า ตลอดระยะเวลา 400 กว่าปีที่ผ่าน มาข้อมูลและผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา มีอยู่อย่างจำกัดในประวัติศาสตร์ชาติไทย แต่กลับพบว่ามีในพงศาวดารฝั่งพม่าจุดเปลี่ยนสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยเกิดขึ้นในช่วงราวสองทศวรรษ ที่ผ่านมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ในช่วงเวลานั้นการศึกษาเรื่องของพระสุพรรณกัลยาได้ขยายตัวจากงานเชิงประวัติศาสตร์และการเมือง ไปสู่ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ เพศสถานะและสตรีนิยม สำนวนวิทยาและการพัฒนาท้องถิ่น มีผลให้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาซึ่งเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ไม่ได้ ถูกหยุดไว้เพียงในอดีต แต่ถูกรื้อฟื้นให้มีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งในยุคปัจจุบัน กระแสความศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องและเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากพลังของประชาชนมากกว่าจากการสนับสนุนของภาครัฐ แม้ว่าประวัติศาสตร์ชาติไทยในอดีตจะละเลยการบันทึกเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา แต่การศึกษาเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นอย่าง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาานิพนธ์ เรื่อง พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก

^{2,3} มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan university

⁴ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Khon Kaen university

กว้างขวาง ทั้งในแง่วิชาการและในด้านความศรัทธาจากประชาชน ทำให้พระสุพรรณกัลยาได้รับการยกย่องในฐานะวีรสตรีผู้เสียสละจนภาครัฐต้องออกมายอมรับการมีอยู่ของพระองค์อย่างเป็นทางการ และเกิดกระบวนการชำระประวัติศาสตร์ขึ้น

คำสำคัญ: พัฒนาการการศึกษาพระสุพรรณกัลยา, พระสุพรรณกัลยา, สังคมไทย

Abstract

This research article aimed to study the development of the study on Phra Suphan kanlaya in Thai society. A qualitative research methodology was used, examining historical documents and research related to Phra Suphankanlaya. The data were analyzed for content, categorized by relevant issues, and summarized and discussed descriptively. The research results found that over the past 400 years, information and academic works related to Phra Suphankanlaya have been limited in Thai history. However, they were found in Burmese chronicles. An important turning point in the study of Phra Suphankanlaya in Thai society occurred approximately two decades ago, starting in 1997, a time when Thailand was experiencing an economic crisis. During this period, the study of Phra Suphankanlaya expanded from historical and political perspectives to cultural, belief, gender, and feminist studies. Semiotics and local development have resulted in the story of Phra Suphankanlaya, a historical figure, not being stopped in the past but being revived to life again in the present era. The current of faith to Phra Suphankanlaya has continued to grow and was a phenomenon driven more by the power of the people than by government support. Although Thai history has historically neglected to record the story of Phra Suphankanlaya. However, the widespread study of Phra Suphan Kanlaya, both academically and in terms of public belief, has led to her being honored as a selfless heroine, leading the government to officially acknowledge her existence and initiate a historical revision process.

Keywords: development of the study on Phra Suphankanlaya, Phra Suphankanlaya, Thai Society

บทนำ

พระสุพรรณกัลยา พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงประสูติราว พ.ศ.2095 ณ พระราชวังจันทน์ เมืองพิษณุโลก นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ไทย ได้ตั้งข้อสังเกตว่าเรื่องของพระสุพรรณกัลยามีปรากฏเฉพาะในเอกสารของพม่า ในขณะที่เอกสารฝั่งไทยไม่มีการบันทึกในพงศาวดาร จะมีเพียงบันทึกในคำให้การชาวกรุงเก่าที่บันทึกเป็นตำนานที่มาจากเอกสารพม่า กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตลอดเวลาที่ผ่านมา 400 กว่าปี เรื่องของพระสุพรรณกัลยาแทบจะไม่ได้ถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ชาติไทย (ธิดา สารยา, 2542) เรื่องของพระสุพรรณกัลยาเป็นเพียงเรื่องราวที่แทรกอยู่ในการกู่ชาติของสมเด็จพระนเรศวรเพียงบางส่วนเท่านั้น (สุนทร ชูตินธรรานนท์, 2562) อย่างไรก็ตามตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา พระสุพรรณกัลยาเริ่มเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีในสังคมไทย โดยรับรู้กันว่าพระองค์ทรงเป็นวีรสตรีผู้มีความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง (เทพมนตรี ลิปพอยม, 2542; พลัปลี คงชนะ, 2543; ปาริชาติ ไชยชนะ, 2544; ทรงภพ ขุนมธุรส, 2549; พิมาน แจ่มจรัส, 2550; วันชนะ ทองคำเภา, 2552; กิตติ วัฒนะมหาตม์, 2553; สุนทร ชูตินธรรานนท์, 2562) ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพระสุพรรณกัลยาในประวัติศาสตร์ชาติไทยมีค่อนข้างจำกัด แม้แต่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลก จากเอกสารประกอบการเรียนวิชาสังคมศึกษารายวิชาท้องถิ่นของเราที่สอนในโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดมีพระประวัติของพระสุพรรณกัลยาปรากฏแทรกในประวัติของสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งเป็น 1 ใน 7 บุคคลสำคัญของจังหวัดพิษณุโลก (สุภาภรณ์ สงวนให้, 2536) เรื่องราวที่ชาวพิษณุโลกรู้จักกันดีคือ เรื่องสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถนักรบผู้ยิ่งใหญ่ที่รบชนะพม่า ในเอกสารราชการของพิษณุโลกระบุไว้ในประวัติเมืองว่า” เมื่อครั้งพระนเรศวรมหาราชดำรงฐานะพระมหาอุปราชครองเมืองพิษณุโลก ระยะนั้นไทยตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงรวบรวมชายฉกรรจ์ชาวพิษณุโลกกอบกู้อิสรภาพชาติไทย” (จังหวัดพิษณุโลก, 2564; เทศบาลนครพิษณุโลก, 2564)

จากการทบทวนเอกสารผู้เขียน พบว่าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาที่มีการแพร่หลายกันทั่วไปในสังคมไทย ในราว 2 ทศวรรษที่ผ่านมา นั้น เป็นประวัติศาสตร์ฉบับหลวงปู่โง่น โสรโย พระเกจิอาจารย์ที่ได้รับความนิยมศรัทธาอย่างมากในแถบภาคเหนือตอนล่างและเป็นพระที่มีการศึกษาสูง โดยจบการศึกษาสาขาศัลยแพทย์จากประเทศฝรั่งเศส (หลวงปู่โง่น โสรโย, 2529) ทำให้ท่านสามารถอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างแตกฉาน ตลอดจนท่านมีเพื่อนที่เป็นพระชาวพม่าได้ช่วยค้นคว้าเรื่องของพระสุพรรณกัลยาในภาษาพม่าในช่วงที่ถูกกักตัวที่ประเทศพม่าเป็นเวลา 1 ปี การเขียนเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาฉบับหลวงปู่โง่นเป็นการนำเสนอประวัติศาสตร์ของพระสุพรรณกัลยา

ที่ไม่ได้มีฐานะเป็นแค่เพียงบรรณาการสงครามสายใยทางการเมืองระหว่างไทยกับพม่าในยุคต้นตอง
 อดตามที่ประวัติศาสตร์บันทึกไว้เท่านั้น แต่มีการสร้างพระนางจากมนุษย์ที่เป็นสตรีสูงศักดิ์ให้กลาย
 มาเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ ในขณะเดียวกันกระแสความศรัทธาในพระสุพรรณกัลยาถูกกล่าวถึงในงาน
 วิชาการของสังคมไทยมากขึ้น ในมุมมองของนักวิชาการพระสุพรรณกัลยามีฐานะต่าง ๆ เช่น เป็นวีร
 สตรีผู้เสียสละ (วรพจน์ แสงทอง, 2564) เป็นวีรสตรีที่โลกลิ้ม (กันธกานต์ กัมทอง, 2550) เป็นวีร
 สตรีของสามัญชน ที่ไม่ได้เกิดจากการสร้างของรัฐ หรือที่สุนทรใช้คำว่า “วีรสตรีนอกทำเนียบ” (สุ
 เนตร ชุตินธรานนท์, 2562) กระแสความศรัทธาพระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นทั่วไปในจังหวัดพิษณุโลก
 และในสังคมไทยเป็นช่วงที่ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ.2540 (เทพมนตรี
 ลิปพะยอม, 2542; พลัปลึง คงชนะ, 2543; ปาริชาติ ไชยชนะ, 2544; สุนทร ชุตินธรานนท์,
 2562) นักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่าคนไทยต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจจากภาวะปัญหาเศรษฐกิจ
 ขณะเดียวกันพบว่ากระแสท้องถิ่นนิยมได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคมไทยด้วยเช่นกัน (พัฒนา กิติ
 อาษา, 2546; Kevin, H., 1999; สุนทร ชุตินธรานนท์, 2562; Taylor, J., 2008)

การศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยาที่ผ่านมา ส่วนมากเป็นการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์
 แต่ภายหลังมีการขยายวงกว้างไปสู่เรื่องอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ เพศสถานะสตรี
 นิยม สัญวิทยา และการพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น (ปาริชาติ ไชยชนะ, 2544; เสาวณิต จุลวงศ์, 2549;
 ทรงภพ ขุนมธุรส, 2549; วันชนะ ทองคำเภา, 2552; ทวีลักษณ์ พลราชม, 2560; อาษา ภาคอารีย์,
 2561; สุนทร ชุตินธรานนท์, 2562; ธัญวดี กำจัดภัย, ฟารุ้ง มีอุดร และจักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง, 2567)
 จากปรากฏการณ์เบื้องต้นบทความนี้จึงต้องการนำเสนอพัฒนาการการศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยา
 ในสังคมไทย โดยเฉพาะในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพัฒนาการการศึกษาพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540-2567

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ให้ความสำคัญ
 กับปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomena) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary
 Research) คัดเลือกหนังสือเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงสื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคมไทยในช่วง
 ปี พ.ศ.2540-2567 จำนวน 30 ชิ้น จากสำนักหอสมุด ฐานข้อมูลงานวิจัย Google Scholar และ
 Thai Journals Online (ThaiJO) โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เอกสารตามเนื้อหา (Content
 Analysis) และจัดแบ่งหมวดหมู่ตามประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปผลและอภิปรายผลเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพัฒนาการเรื่องพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยได้ขยายมุมมองจากงานเชิงประวัติศาสตร์และการเมือง ไปสู่ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ เพศสภาวะและสตรีนิยม สัญญาวิทยาและการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

การศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และการเมือง

ประวัติศาสตร์ของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏทั้งในเอกสารไทยและพม่ามีความแตกต่างกัน ไปตามแหล่งข้อมูลและการอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ของแต่ละฝ่าย (พิมาน แจ่มจรัส, 2550) ในระยะแรกเรื่องของพระสุพรรณกัลยาเป็นการศึกษาในแง่ภูมิเชิงประวัติศาสตร์ หลักฐานระบุว่า พระสุพรรณกัลยา ประสูติราว พ.ศ.2095 ณ พระราชวังจันทน์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทรงเป็นพระราชธิดาองค์ใหญ่ในสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช กับพระวิสุทธิกษัตริย์ เป็นพระราชนัดดาของสมเด็จพระศรีสุริโยทัย เป็นพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ อย่างไรก็ตามเรื่องของพระสุพรรณกัลยามีปรากฏหลักฐานเฉพาะในพงศาวดารฉบับมาตรฐานของพม่าฉบับอุกาลา และพงศาวดารฉบับหอคำแก้ว ในขณะที่เอกสารฝั่งไทย ไม่มีการบันทึกในพงศาวดาร จะมีเพียงบันทึกในคำให้การของเขลยศึกหลังสงครามเสียกรุง พ.ศ.2310 บันทึกเป็นตำนานที่มาจากเอกสารพม่า และฉบับคำให้การขุนหลวงหาวัด สุเนตร ชุตินธรานนท์ (2562) ตั้งข้อสังเกตว่ามีความเป็นไปได้ที่ผู้ชำระพงศาวดารจงใจจะเลยไม่บันทึกมากกว่าความบังเอิญ จึงทำให้เรื่องของพระสุพรรณกัลยาเป็นเพียงเรื่องราวที่ถูกถ่ายทอดแทรกอยู่ในการกู่ชาติของสมเด็จพระนเรศวรเพียงบางส่วนเท่านั้น

ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2534) ได้กล่าวว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชทรงถวายพระสุพรรณกัลยาให้เป็นพระชายาแก่พระเจ้าหงสาวดี เหมือนเป็นตัวจำนำแทนเพื่ออนุญาตให้สมเด็จพระนเรศวรกลับมาช่วยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชพระชนกปกครองบ้านเมือง สุเนตร ชุตินธรานนท์ (2550, 2562) พบว่า พระสุพรรณกัลยามีบทบาทและความสำคัญต่อการเมืองของอยุธยาและหงสาวดีอย่างมาก แต่บทบาทขัตติยนารีของท่านแตกต่างจากพระองค์อื่นของไทย เช่น พระสุริโยทัย พระวิสุทธิกษัตริย์ พระเทพกษัตริย์ พระมหาบรมดิลก พระสุวณฺ์ และเจ้าขัรวรมณีจันทร์ เนื่องจากขณะนั้นอยุธยาพ่ายแพ้สงครามกลายเป็นเมืองประเทศราชของราชอาณาจักรพม่า พระสุพรรณกัลยาเป็นราชินีกุลที่มีบทบาทสำคัญของพิษณุโลกมีฐานันดรศักดิ์สูง ทำให้พระองค์ถูกส่งตัวไปเป็นองค์ประกันที่หงสาวดีในปี พ.ศ.2112 เพื่อเป็นเครื่องยืนยันทางการเมืองและแสดงถึงความจงรักภักดีระหว่างอาณาจักรตามจารีตที่ปฏิบัติกันมา สุเนตร ชุตินธรานนท์ (2562) อธิบายว่า พระสุพรรณกัลยาเป็นเสมือนตัวแทนของประเทศ

ไทย เป็นสายใยสำคัญทางการเมืองระหว่างไทยกับพม่าในยุคต้นตองอู จนกระทั่งพม่าและไทยตัดสัมพันธ์ไมตรีเมื่อสมเด็จพระนเรศวรมีชัยชนะต่อพม่าในสงครามยุทธหัตถีในปี พ.ศ.2135

สำหรับพระนามของพระสุพรรณกัลยาและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ที่นักวิชาการ ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าได้กล่าวถึงนั้น พบว่ามีความแตกต่างกัน เช่น พงศาวดารฉบับมาตรฐานของพม่าฉบับอุกาลา และพงศาวดารฉบับหอคำแก้ว (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2544; สุนทร ชุตินทรานนท์, 2562) มีการกล่าวถึงพระองค์ว่าเป็นนางผู้เชื่อมั่นในเผ่าพันธุ์ของตน หรืออะเมียวโยง ในขณะที่ มิกกี ฮาร์ท (2562) นักประวัติศาสตร์ชาวพม่าผู้เขียนหนังสือโยเดียกับราชวงศ์พม่า เรื่องจริงที่ไม่มีใครรู้ ได้วิเคราะห์ว่าพระนามของพระองค์ในพงศาวดารมหาราชวงศ์และหอแก้วของพม่าพบเพียงพระนาม พระสวน หรือพระสุวรรณ หากพิจารณาตามพงศาวดารพม่าจะพบว่าพม่าไม่นิยมเปลี่ยนชื่อเดิมของบุคคลต่าง ๆ ให้เป็นภาษาพม่าและจะคงชื่อเดิมไว้ เช่น พระนเรศ พระยาพัตร พระยาจักรี พระนางแก้ว เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบพระนามของท่านที่ปรากฏในเอกสารทั้งฝั่งไทยและพม่าอีกมากเช่น องค์ทอง จันทร์กัลยา สุวรรณกัลยา พระสวน พระสว่าง พระสุวรรณ พระสุวรรณหวี พระสุพรรณกัลยาณี พระสุพรรณเทวี สมเด็จพระสุพรรณกัลยา และพระสุพรรณกัลยา เป็นต้น และบทความนี้เลือกใช้พระนาม พระสุพรรณกัลยา เพราะเป็นพระนามที่ปรากฏในเอกสารส่วนใหญ่

ในเรื่องการสิ้นพระชนม์ของพระสุพรรณกัลยา เป็นประเด็นข้อถกเถียงที่ได้รับความสนใจเนื่องจากมีข้อมูลที่แตกต่างกันตามเอกสารประวัติศาสตร์ของทั้งไทยและพม่า จากหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า มีการระบุว่าในปี พ.ศ.2135 สมเด็จพระนเรศวรทรงทำสงครามยุทธหัตถีชนะพระมหาอุปราชาเป็นเหตุให้พระเจ้าันนทบุเรงพิโรธ และใช้พระแสงดาบฟันพระสุพรรณกัลยาพร้อมกับพระราชธิดาของพระองค์ จนทั้งสองพระองค์สิ้นพระชนม์พร้อมกัน ในขณะที่หนังสือคำให้การของขุนหาวิธ ระบุว่าพระเจ้าหงสาวดีเป็นผู้ทรงใช้พระแสงดาบฟันพระสุพรรณกัลยาและพระราชโอรสจนสิ้นพระชนม์ (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2548; อ้างจาก สุนทร ชุตินทรานนท์, 2562) อย่างไรก็ตาม มิกกี ฮาร์ท (2562) ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการสิ้นพระชนม์ของพระสุพรรณกัลยา โดยตั้งข้อสังเกตว่าหากเกิดเหตุการณ์ประหารพระสุพรรณกัลยาขึ้นจริง ย่อมเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ต้องถูกบันทึกในประวัติศาสตร์ แต่กลับไม่ปรากฏบันทึกหลักฐาน และมีข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่าในปี พ.ศ.2124 หลังจากที่เยไข่บุกเผาหงสาวดีพระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนองและพระเจ้านันทบุเรงถูกอพยพไปยังเมืองตองอูและบางส่วนถูกย้ายไปยังยะไข่ จึงมีความเป็นไปได้ว่าพระสุพรรณกัลยาอาจสิ้นพระชนม์ด้วยโรคชราที่ตองอูหรือยะไข่ อีกทั้งประเด็นเรื่องการมีราชบุตรหรือพระธิดาของพระสุพรรณกัลยา และพระเจ้าบุเรงนอง ในพงศาวดารพม่ามีหลักฐานปรากฏว่าพระราชธิดาของพระสุพรรณกัลยามี

พระนามว่า “เจ้าหญิงเจ้ากุ่มขี้” หรือในชื่อเล่น “มั่งอะถ้อย” ซึ่งแปลว่า “เจ้าหญิงน้อย” พระนามอย่างเป็นทางการคือ “เจ้าหญิงพิษณุโลก” ประสูติที่หังสาวดีในปี พ.ศ.2113 (มิกกี้ ฮาร์ท, 2562)

แม้ว่าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาถูกนำมาเล่าในหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่า แต่การมีตัวตนของพระสุพรรณกัลยาถูกตั้งคำถามในแวดวงนักวิชาการหลายคน อันเป็นผลให้เกิดความสับสนและความเข้าใจผิด ปัญหาดังกล่าวได้นำไปสู่การเรียกร้องให้ชำระประวัติศาสตร์ใหม่เพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ทำให้นักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามที่จะศึกษาหาข้อเท็จจริง เพื่ออธิบายต่อคำถามที่สังคมตั้งขึ้น ได้แก่ การจัดเสนาเกี่ยวกับเรื่องของพระสุพรรณกัลยา ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2542 ของศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก (พลับพลึง คงชนะ, 2543) ต่อมาในระหว่างวันที่ 21-22 เดือนสิงหาคม พ.ศ.2542 มีการสัมมนาวิชาการ เรื่อง การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย - พม่า ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าสาธุกรี กรุงเทพมหานคร และมิกกี้ ฮาร์ท ได้เสนอข้อมูลและให้ความคิดเห็นตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งไทยและพม่าที่ปรากฏต่างระบุตรงกันว่า พระสุพรรณกัลยาทรงเป็นบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ มีที่ประทับ ณ เมืองหงสาวดี เป็นพระราชวังของพระเจ้าบุเรงนอง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2112 และน่าจะมีพระชนมายุ 17 พรรษา (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2548) ในปีเดียวกัน กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งให้มีการชำระประวัติศาสตร์ขึ้น นำไปสู่ข้อสรุปที่ตรงกันของนักวิชาการประวัติศาสตร์ไทยว่าพระสุพรรณกัลยาเป็นสตรีที่มีตัวตนจริงในทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่มาจากตำนานแต่อย่างใด และในปี พ.ศ.2543 ในเดือนสิงหาคม กรมศิลปากรได้จัดสัมมนา เรื่อง การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-พม่า และต่อมาในเดือนกันยายน ปีเดียวกัน ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดสัมมนาวิชาการเรื่องพระสุพรรณกัลยา... จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ (พลับพลึง คงชนะ, 2543)

จากกระแสความนิยมเคารพศรัทธาในตัวของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในสังคมไทย ทำให้ สมภพ จันทรประภา ได้ประพันธ์บทละครเวทีย้อนประวัติศาสตร์ เรื่อง พระสุพรรณกัลยา และแพร่ภาพออกอากาศทางโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2542 (สุนทร ชุตินธรานนท์, 2562) ต่อมาปีพ.ศ.2543 บริษัทกันตนาได้นำนวนิยายของทมยันตี เรื่อง กษัตริยา ตอน แก้วกัลยา แห่งแผ่นดิน มาดัดแปลงให้เข้ากับเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเป็นละครโทรทัศน์แพร่ภาพออกอากาศทางช่อง 7 (วันชนะ ทองคำเภา, 2552) ชาตรีเฉลิม ยุคล (2549) ได้เขียนหนังสือตามรอยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เพื่อเป็นการหาข้อมูลในการสร้างภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ เรื่อง

ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และได้เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ในช่วงปี พ.ศ.2550-2558 มีทั้งหมด 6 ภาค เป็นการเล่าเรื่องราวของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หนึ่งในกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของอาณาจักรอยุธยา โดยเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้ถูกนำเสนอควบคู่ไปกับช่วงเวลาตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชยังทรงพระเยาว์จนถึงช่วงสุดท้ายของพระชนม์ชีพ ทั้งนี้ภาพยนตร์ดังกล่าวกำกับโดยหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคลชาตรีเฉลิม ยุคล ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้คนไทยรับรู้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยากับการเสียสละเป็นองค์ประกันแทนสมเด็จพระนเรศวรผ่านภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์มากขึ้น

การศึกษาด้านวัฒนธรรมและความเชื่อ

ในช่วงปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาทางวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนได้รับความเดือดร้อนและกำลังขาดที่พึ่งทางจิตใจ ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันที่เกิดปรากฏการณ์กระแสเคารพศรัทธาพระสุพรรณกัลยาทั่วประเทศไทย นักวิชาการมองว่าพระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้กับคนไทยที่กำลังต่อสู้กับวิกฤตเศรษฐกิจในครั้งนั้น (สุนทร ชูตินธรานนท์, 2562; Taylor, J., 2008) ตัวอย่างที่ชัดเจนเป็น เรื่องของแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ประธานกรรมการบริษัท กิฟฟารีน สกายไลน์ ยูนิตี้ ผู้มีความศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยา แพทย์หญิงนลินีได้ใช้ความอดทนของพระสุพรรณกัลยาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการฝ่าฟันวิกฤตชีวิต (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2548; สุนทร ชูตินธรานนท์, 2562) การนำพาสตรีผู้มีตัวตนจริงในอดีตที่ อิดา สารยา (2542) กล่าวถึงว่าเป็นสตรีผู้มีชะตากรรมน่าเห็นใจมาเป็นขวัญกำลังใจในการดำเนินธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตทางเศรษฐกิจในยุคฟองสบู่แตก (ยุค IMF) จนกระทั่งสามารถนำพาชีวิตและธุรกิจผ่านพ้นวิกฤตจนประสบผลสำเร็จ (สุนทร ชูตินธรานนท์, 2562) ต่อมาเมื่อประสบความสำเร็จในธุรกิจเครื่องสำอางสวนกระแสธุรกิจอื่นในช่วงที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ได้กลายเป็นผู้นำทางธุรกิจที่ผู้สร้างกระแสแรงศรัทธาด้วยการผลิตซ้ำความหมายของความเสียสละของพระสุพรรณกัลยาผ่านสื่อมวลชนหลายประการ ยกตัวอย่างเช่น ภาพวาด ปฏิทิน หนังสือ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น (ปาริชาติ ไชยชนะ, 2544)

ก่อนหน้าปี พ.ศ.2540 มีการนำเสนอเรื่องของพระสุพรรณกัลยาในลักษณะที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความเชื่อเข้าด้วยกัน โดย หลวงปู่โง่น โสรโย ได้เขียนหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา หนังสือนี้ถูกตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อใดนั้นไม่ปรากฏชัด แต่พบว่ามีหนังสือที่สานุศิษย์ของหลวงปู่โง่น โสรโย (2529) ได้ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2529 หนังสือเล่มนี้เขียนจากนิมิตของหลวงปู่โง่น โสรโย ในปี พ.ศ.2490 เมื่อครั้งได้รับนิมนต์ไปช่วยงานท่านมหาปีตะโกภิกษุพระมหาเถระชาวมอค่า เมืองพะโค (หงสาวดี) ด้วยปัญหาทางการเมืองทำให้หลวงปู่โง่นถูก

กักบริเวณที่พม่าเป็นเวลาประมาณ 1 ปี หลังจากได้รับอิสรภาพกลับมาเมืองไทย หลวงปู่โง่น โสรโย ได้นำเอกสารทั้งหมดทั้งเป็นภาษาไทย ภาษาพม่า และภาษาอังกฤษ ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา มาจัดทำพระประวัติ เป็นหนังสือ เล่าเรื่องพระสุพรรณกัลยา โดยใช้ความเชื่อและคำสอนในพระพุทธศาสนา เรื่องกรรมเป็นแกนหลักในการดำเนินเรื่อง เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในหนังสือนี้ ทำให้สังคมไทยรับรู้ว่าพระองค์ไม่ใช่เป็นเพียงเป็นตัวประกัน แต่มีสำคัญกว่านั้นคือเป็นผู้ อยู่เบื้องหลังการกอบกู้เอกราชของพระนเรศวร และในปัจจุบันพระสุพรรณกัลยายังมีฐานะเป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ที่มีจิตวิญญาณในการปกป้องรักษาแผ่นดินไทย ต่อมาในปี พ.ศ.2541 มีการสร้างอนุสาวรีย์พระสุพรรณกัลยาประดิษฐานไว้ในค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยกองทัพภาคที่ 3 ทำให้หนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายอีกครั้งพร้อมกับพระรูปและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์เริ่มปรากฏขึ้นในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและในสังคมไทย (ธัญวดี กำจัดภัย, ฟาร์รุ่ง มีอุดร และจักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง, 2567) ในความคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2545) มองว่า กระแสความศรัทธาพระสุพรรณกัลยาเป็นลัทธิพิธีสุพรรณกัลยาที่มีพิธีกรรมอิงกับศาสนาพุทธ มีความเชื่อในการบูชารูปของพระสุพรรณกัลยาเป็นวัตถุมงคลเสริมเรื่องความเจริญรุ่งเรืองเรื่องด้านการค้าขาย สร้างความสบายใจให้มีโชคลาภ ส่วนการยกย่องให้พระสุพรรณกัลยาเป็นวีรสตรีแห่งชาติเป็นเพียงคำอธิบายเพื่อให้สังคมยอมรับอย่างชอบธรรมเท่านั้น

ในเรื่องนี้ เทพมนตรี ลิปะยอม (2542) อธิบายว่า มีการทำให้กระแสความเชื่อ ความศรัทธาของพระสุพรรณกัลยาเป็นสินค้าในสังคม เช่น การพิมพ์ภาพพระสุพรรณกัลยาออกมาจำหน่ายสร้างรายได้ในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเช่นเดียวกับงานของปาริชาติ ไชยชนะ (2544) พบว่า กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาที่มีจุดเริ่มต้นจากหลวงปู่โง่น โสรโย และแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ทำให้เกิดสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ภาพวาด ปฏิทิน หนังสือ หนังสือพิมพ์ จนกลายเป็นกระแสฟีเวอร์ในประชาชน นอกเหนือจากอิทธิพลของหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยาของหลวงปู่โง่น โสรโยแล้ว ภาพวาดจากจินตนาการของจิตรกรที่ แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ เป็นผู้จ้างให้วาดเพื่อจัดทำปฏิทินรูปภาพสำหรับแจกจ่าย สอดประสานกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเกี่ยวกับกระแสความเชื่อความศรัทธาของพระสุพรรณกัลยาอย่างต่อเนื่องนั้น ในความคิดของธีรภาพ โลหิตกุล (2548) เห็นว่าการที่สังคมไทยเกิดการตื่นตัวอย่างมากต่อกรณีของพระสุพรรณกัลยาในช่วง พ.ศ.2540-2542 ส่งผลให้คนไทยที่ศรัทธาเกิดความความต้องการที่จะไปท่องเที่ยวตามรอยพระสุพรรณกัลยา ณ พระราชวังบวรเรนจง เมืองหงสาวดี มากขึ้น ในงานของปาริชาติ ไชยชนะ (2544) อธิบายว่า นายสุริยัน อริยางค์โสภณ หรือหมอหยอง เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการจัดคณะผู้ศรัทธาไปท่องเที่ยวที่ประเทศพม่า ส่วนพลับพลึง คงชนะ (2543) อธิบายว่า

กระแสความศรัทธาพระสุพรรณกัลยาเกิดขึ้นในขณะที่สังคมไทยอยู่ในสภาวะถูกรุมเร้าด้วยปัญหาจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ คนในสังคมจำนวนมากขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พระรูป พระสุพรรณกัลยาจึงกลายเป็นทางเลือกหนึ่งของที่พึ่งทางจิตใจของคนในสังคม สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องความเคารพผีเมืองของสังคมไทย ทำให้พระสุพรรณกัลยายังสามารถเป็นผู้ช่วยปกป้องรักษาบ้านเมืองแม้ว่าจะสิ้นพระชนม์ไปแล้วก็ตาม

การศึกษาด้านเพศสภาวะและสตรีนิยม

การศึกษาพระสุพรรณกัลยาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศสภาวะและสตรีนิยมนั้น ปรากฏในงานเขียนของนักวิชาการหลายคน เช่น ทรงภพ ขุนมธุรส (2549) ศึกษา เรื่อง ชัตติยนารี ในนวนิยายไทยอิงประวัติศาสตร์ พบว่า พระสุพรรณกัลยาในนวนิยายไทย อิงประวัติศาสตร์ มีบทบาทเป็นสตรีชั้นสูง เป็นชัตติยนารีที่มีหลายบทบาท เป็นพระธิดาที่เคารพเชื่อฟังพระบิดาและพระมารดา เป็นพระพี่นางทำหน้าที่เลี้ยงดูอนุบาลปกป้องดูแลพระอนุชา เป็นพระมเหสีในพระเจ้าบุเรงนอง และเป็นพระมารดาของเจ้าหญิงเจ้ากัณธิ์ หรือเจ้าหญิงพิษณุโลก ในแง่มุมของความเป็นผู้หญิงนั้น พระสุพรรณกัลยาทำหน้าที่ไม่แตกต่างจากผู้หญิงคนธรรมดาสามัญทั่วไป แต่เนื่องจากอยู่ในฐานะชั้นสูง นำเป็นสตรีชั้นสูง เป็นชัตติยนารี ทำให้ต้องมีหน้าที่สำคัญจึงต้องมีความรับผิดชอบต้องเสียสละต่อบ้านเมือง เมื่ออยุธยาพ่ายแพ้สงครามแก่หงสาวดี พระสุพรรณกัลยาจึงมีบทบาททางการเมือง เป็นตัวประกัน เป็นเครื่องบรรณาการ เพื่อช่วยปกป้องบ้านเมืองให้ปลอดภัยซึ่งสตรีธรรมดาไม่สามารถทำได้

วันชนะ ทองคำเภา (2552) ได้ศึกษา ตัวละครพระพี่นางสุพรรณกัลยาณี ในนวนิยายของกาญจนา นาคนันทน์ พบว่า พระพี่นางสุพรรณกัลยาณี ของกาญจนา เป็นวีรสตรีทางวัฒนธรรม (Culture Hero) ที่มีการเล่าเรื่องพระสุพรรณกัลยาให้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสำนวนของนักเขียนอื่น ๆ มีวัฒนธรรมของชาววังผสมความเชื่อทางพระพุทธศาสนา หรือตำนานพื้นบ้านต่าง ๆ เพื่อตอบได้ว่าทรมกระแสนักวิชาการที่ไม่ยอมรับการดำรงอยู่ของพระสุพรรณกัลยา และด้วยกาญจนา นาคนันทน์ เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่โง่น กาญจนา จึงมีการนำสำนวนในหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยามาเป็นแก่นในการเล่าเรื่องและเรียบเรียงเขียนใหม่เป็นนวนิยายทวิลักษณ์ พลราช (2560) ได้ปริทัศน์หนังสือ เรื่อง “ผู้หญิงอยุธยา” พระสุพรรณกัลยาเป็นหนึ่งในผู้หญิงอยุธยาที่ถูกเขียนโดย บินหลา สันกาลาคีรี (2560) ในมุมมอง ความเป็นแม่ ความเป็นเมียและความเป็นคน

อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์นั้นมีผู้ขายเป็นผู้เล่าเรื่องเป็นหลักและอาจถูกครอบงำด้วยบทบาท และแนวคิด

ของผู้ชายหากอธิบายในแนวทางสตรีนิยม ในมุมมองที่เป็นจุดยืนและความรู้สึกนึกคิดของผู้หญิงบ้าง อาจมีความแตกต่างจากประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้ ในเรื่องนี้ธิดา สารยา (2542) ชี้ว่า เป็นความคิดอันจำกัดของผู้เขียนพงศาวดารและนักประวัติศาสตร์ไทยในการนำเสนอบทบาทของสตรีในประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับงานของอาษา ภาคอารีย์ (2561) ที่ศึกษาภาพสะท้อนของสตรีที่ปรากฏในเอกสารสมัยอยุธยา พบว่า ภาพสะท้อนของพระสุพรรณกัลยาสมัยอยุธยา มีบทบาทเป็นคู่อภิเษกสมรส เพื่อสร้างความเป็นเครือญาติ และมีบทบาทเป็นองค์ประกันทางการเมือง เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น

แม้แต่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลกที่ใช้เรียนในโรงเรียนก็พบว่า บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้งหมดเป็นเพศชาย (สุภาภรณ์ สงวนให้, 2536) อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่สังคมได้รับรู้ถึงความสำคัญของพระองค์ ในปี พ.ศ.2556 พบว่า มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชาเฉลิมขวัญสตรีศึกษาที่กำหนดให้เป็นวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรียนทุกคน (ผกามาศ บุญเผือก, 2556) ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่า ในปี พ.ศ.2558 มีหนังสือที่เขียนโดยพระภิกษุ ที่มีแนวคิดส่งเสริมบทบาทสตรีอย่างชัดเจน เนื้อหาหลักในหนังสือ เขียนบรรยายแสดงถึงความเทิดทูน เคารพรักในพระคุณของพระสุพรรณกัลยาของประชาชนคนพิษณุโลก มีการยกย่องให้สมเด็จพระสุพรรณกัลยาเป็น “วีรชาติตินารี” ที่กล้าหาญเด็ดเดี่ยว เสียสละประโยชน์สุขตลอดพระชนม์ชีพ ด้วยความกล้าหาญไม่แพ้บุรุษ แม้มิได้ทรงจับศัตรารูปปกป้องบ้านเมือง แต่ท่านยอมพลีเพื่อชาติไทย (พระครูพิพิธพัฒนานุยุต และพระมหาธนศักดิ์ จินตกวี, 2558)

การศึกษาด้านสัตยวิทยาและการพัฒนาท้องถิ่น

การศึกษาในมิติสัตยวิทยากับการพัฒนาท้องถิ่นนิยม โดยธัญวดี กำจัดภัย, ฟาร์รุ่ง มีอุตร และจักรพันธ์ ชัดชุมแสง (2567) พบว่า เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาไม่ได้เกิดจากการส่งเสริมจากอำนาจรัฐ แต่มาจากการสร้างของบุคคลธรรมดาจนกลายเป็นกระแสสังคมและถูกผลิตซ้ำความหมายเรื่อยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก พระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญในด้านความเสียสละต่อบ้านเมือง ตลอดจนได้รับการเคารพบูชา เชิดชูและเป็นที่ยึดเหนี่ยวในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองควบคู่กับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทำให้พระรูป ประติมากรรมและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาที่สร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอด 2 ทศวรรษ ได้หลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวพิษณุโลก และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แห่งใหม่ในท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุปบทความนี้ ได้แสดงให้เห็นพัฒนาการการศึกษาเรื่องของพระสุพรรณกัลยา บุคคลในประวัติศาสตร์ไทยที่เหมือนว่าจะถูกลืมมากกว่า 400 ปี บทความนี้พบว่าการศึกษเกี่ยวกับเรื่องพระสุพรรณกัลยาในระยะแรกเป็นประเด็นในเชิงประวัติศาสตร์และการเมือง ไม่นานมานี้เรื่องของพระสุพรรณกัลยาได้รับความสนใจอีกครั้งสังคมไทย โดยเป็นช่วงเวลาประเทศไทยเผชิญกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ.2540 จากนั้นปรากฏการณ์กระแสความเคารพศรัทธาต่อพระองค์ยังคงมีอยู่ต่อเนื่อง ส่งผลให้นักวิชาการหันมาทำการศึกษาเรื่องของพระสุพรรณกัลยาในบริบทอื่น ๆ ที่กว้างขวางขึ้น เช่น บริบททางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ เพศสภาวะและ สตรีนิยม ตลอดจนสันติวิทยาและการพัฒนาท้องถิ่น การศึกษาเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีผลให้มีการชำระประวัติศาสตร์ของพระสุพรรณกัลยาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและอิทธิพลของพระองค์ในแง่มุมต่าง ๆ ที่มีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน สามารถสรุปเป็นตารางแสดงพัฒนาการการศึกษาเรื่อง พระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงพัฒนาการการศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทย

ลำดับเหตุการณ์	ช่วงเวลาและประเด็นสำคัญ	
ปฐมบทแห่งการเกิดขึ้นของประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยาในสังคมไทย	พ.ศ.2529	หลวงปู่โง่น โสรโย บัณฑิตกประวัติศาสตร์ฉบับใหม่ วิธีการใหม่
	พ.ศ.2540	กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยที่มาจากหลวงปู่โง่น โสรโย แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ และสื่อมวลชนซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทย
	พ.ศ.2542	การตั้งคำถามการมีตัวตนของพระสุพรรณกัลยาจนนำไปสู่การชำระประวัติศาสตร์ โดยกระทรวงศึกษาธิการ หนังสือพระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่ประวัติศาสตร์ บทละครเวทีย้อนประวัติศาสตร์แพร่ภาพทางโทรทัศน์
	พ.ศ.2543	เรื่องของพระสุพรรณกัลยากลายเป็นบทละครโทรทัศน์
	พ.ศ.2550-2558	ภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ เรื่องตำนาน สมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่มีเรื่องราวพระสุพรรณกัลยาแทรกอยู่
ผลที่เกิดขึ้นต่อความสนใจเชิงวิชาการ ในประเด็นอื่นที่นอกเหนือจากการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และการเมือง	พ.ศ.2542-2562	การศึกษาด้านวัฒนธรรมและความเชื่อ กระแสบูชาพระสุพรรณกัลยาก่อให้เกิดการสร้างพระรูปและสิ่งก่อสร้างตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งวัด สถานที่ราชการ สถานศึกษา ในเมืองพิษณุโลกอย่างต่อเนื่อง เป็นจำนวนเกือบ 20 แห่งในขณะนั้น
	พ.ศ.2542-2561	การศึกษาด้านเพศสภาวะและสตรีนิยม การตั้งข้อสังเกตว่าการบันทึกประวัติศาสตร์ที่ละเลยเรื่องพระสุพรรณกัลยาเพราะผู้

ลำดับเหตุการณ์	ช่วงเวลาและประเด็นสำคัญ
	บันทึกถูกครอบงำด้วยแนวคิดชายเป็นใหญ่ จนต่อมามีการยกย่องให้พระองค์เป็นวีรชัตยีนารี่ ที่กล้าหาญไม่แพ้บุรุษ พ.ศ.2567 การศึกษาศัญวิทยาพระสุพรรณกัลยาเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น พระสุพรรณกัลยามีอิทธิพลกับการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านความเสียสละเพื่อสังคม และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แห่งใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาพัฒนาการเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยแสดงให้เห็นถึงข้อถกเถียงในเรื่องของ 1) การบันทึกประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันระหว่างไทยและพม่า และ 2) การกลับมาเป็นตัวตนเป็นที่ยอมรับพระสุพรรณกัลยาในยุคปัจจุบัน

จากข้อถกเถียงในประเด็นแรกผู้เขียนเห็นด้วยว่าการบันทึกประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาในประเทศไทยและพม่ามีความแตกต่างกัน เช่น ไม่พบว่ามี การบันทึกไว้ในพงศาวดารไทยแต่ปรากฏอยู่ในเอกสารที่แปลมาจากภาษาพม่า สุนทร ชูตินธรรานนท์ (2562) และพิมาน แจ่มจรัส (2550) ต่างเห็นตรงกันว่ามีข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาในเอกสารไทยน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับพงศาวดารพม่า สอดคล้องกับงานของมิกกี ฮาร์ท (2562) ที่ชี้ให้เห็นว่าเอกสารของไทยและพม่ามีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะในประเด็นพระนามและการสิ้นพระชนม์ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการตีความประวัติศาสตร์ที่ต่างกันในแต่ละประเทศ ในเรื่องนี้ สุนทร ชูตินธรรานนท์ (2562) ชี้ว่าผู้ชำระพงศาวดารไทยอาจจงใจละเลยพระสุพรรณกัลยาในบันทึกของไทย ในขณะที่นักประวัติศาสตร์สตรีเช่น ธิดา สาระยา (2542) ระบุว่า เป็นความคิดอันจำกัดของผู้บันทึกประวัติศาสตร์ในอดีตที่ทำให้มองข้ามบทบาทของสตรีในประวัติศาสตร์ของประเทศไทยตามบริบทสังคมชายเป็นใหญ่

ส่วนบทบาททางการเมืองของพระสุพรรณกัลยาผู้เขียน พบว่า เอกสารของไทยและพม่าต่างให้ความสำคัญพระสุพรรณกัลยาในฐานะองค์ประกันเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรอยุธยาและพม่า สอดคล้องกับงานของอาษา ภาคอารีย์ (2561) ที่พบว่า พระสุพรรณกัลยามีบทบาทเป็นคู่อภิเษก ทำให้มีการสร้างความเป็นเครือญาติเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น

ในประเด็นข้อถกเถียงที่สองผู้เขียนพบว่า การกลับมาเป็นตัวตนเป็นการยอมรับในปัจจุบันของพระสุพรรณกัลยาเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในการตีความประวัติศาสตร์ ตามบริบทสังคมสมัยใหม่ ผ่านการสนับสนุนจากนักวิชาการและการจัดเสวนาต่าง ๆ เช่น ศูนย์พม่าศึกษา

มหาวิทยาลัยนเรศวร กรมศิลปากร และมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ (พลับพลึง คงชนะ, 2543; ชีรภาพ โลหิตกุล, 2548) ทำให้บทบาทของพระสุพรรณกัลยาที่เคยถูกมองข้ามในอดีตกลับมามีตัวตน จนได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรสตรีที่เสียสละเพื่อชาติในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังพบว่าสิ่งสนับสนุนที่ทำให้พระสุพรรณกัลยากลับมามีตัวตนในปัจจุบันคือ กระแสของสื่อมวลชนที่ถูกจุดประกายโดยหลวงปู่โง่น โสรโย และแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ สอดคล้องกับงานของปาริชาติ ไชยชนะ (2544) ที่ชี้ว่ากระแสการแพร่กระจายของพระสุพรรณกัลยาเกิดจากการผลิตซ้ำความหมายความเสียสละผ่านสื่อมวลชน ในขณะที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 พระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งความอดทนและการเสียสละที่คนไทยใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการต่อสู้กับปัญหา (สุนทร ชูตินธรานนท์, 2562) พระสุพรรณกัลยากลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้มีความเป็นลัทธิพิธี (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2545) ภาพพระสุพรรณกัลยาถูกพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมาก กลายเป็นหนึ่งในสินค้ายอดนิยม สร้างรายได้ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของคนไทย (เทพมนตรี ลิปพะยอม, 2542)

ยิ่งกว่านั้นเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาถูกยกระดับเป็นวีรสตรีในสังคมไทยผ่านละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และนวนิยาย (สมภาพ จันทระประภา, 2566; ชาตรีเฉลิม ยุคล, 2549; วันชนะ ทองคำเภา, 2552) ในยุคนี้นพระสุพรรณกัลยาถูกนำเสนอในมิติความเป็นผู้หญิงที่มีความแตกต่างจากองค์ประกัน ที่มีมิติของความเป็นแม่ ความเป็นภรรยา ความเป็นลูกสาว ความเป็นพี่สาว และความเป็นคน ที่ทำหน้าที่ไม่ต่างจากสตรีธรรมดาทั่วไป (ทรงภพ ขุนมธุรส, 2549; ทวีลักษณ์ พลราชม, 2560) แม้จะเห็นด้วยว่าการบันทึกในประวัติศาสตร์มีส่วนทำให้บทบาทของพระองค์ถูกละเลย แต่ปัจจุบันกลับพบว่า ผู้ที่ให้การยอมรับและยกย่องบทบาทและความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาไม่ได้มีเพียงแต่สตรีเท่านั้น

การศึกษาพระสุพรรณกัลยาในเชิงประวัติศาสตร์ การเมืองร่วมสมัย ตลอดจนในมิติเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ ศัญวิทยาและเพศสภาวะ ต่างมีจุดร่วมกันในด้านการยอมรับพระสุพรรณกัลยาในฐานะของวีรสตรีผู้เสียสละเพื่อบ้านเมือง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2545; ภัณฑกานต์ กัมทอง, 2550; สุนทร ชูตินธรานนท์, 2562; วรพจน์ แสงทอง, 2564; ธัญวดี กำจัดภัย, ฟ้ารุ่ง มีอุตร และจักรพันธ์ ขัดชุมแสง, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาในแง่มุมประวัติศาสตร์ที่เคยถูกมองข้ามไปในสังคมไทย ตลอดจนแสดงให้เห็นการกลับมาที่มีความสำคัญอีกครั้ง โดยเฉพาะพบว่าการศึกษาในเชิงวิชาการเรื่องพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยในช่วงราวสองทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการขยายตัวจากมิติเชิงประวัติศาสตร์การเมือง ไปสู่ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ เพศสถานะ สตรีนิยม สัญวิทยาและการพัฒนาในท้องถิ่น มีผลให้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้รับการยอมรับมากขึ้นในระดับประเทศ และในระดับท้องถิ่น ในระดับประเทศมีการชำระประวัติศาสตร์และมีการศึกษาพระสุพรรณกัลยาในมิติที่หลากหลาย ในแวดวงวิชาการในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ของจังหวัดพิษณุโลก มีสัญญาณพระสุพรรณกัลยาปรากฏขึ้นในหลายพื้นที่อย่างต่อเนื่อง สัญญะดังกล่าวได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น พระสุพรรณกัลยาจึงมีฐานะเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพิ่มเติมจากสมเด็จพระนเรศวร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า เรื่องของพระสุพรรณกัลยาในประวัติศาสตร์ถูกรื้อฟื้นขึ้นอีกครั้งในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้มีการยกย่องพระสุพรรณกัลยาเป็นวีรสตรีผู้เสียสละ และถูกยกฐานะให้เป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นควบคู่กับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกสามารถจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญของการเสียสละเพื่อชาติบ้านเมืองโดยมีพระสุพรรณกัลยาเป็นต้นแบบ
2. สถานศึกษาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกสามารถสร้างความตระหนักรู้เรื่องพระสุพรรณกัลยาบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควรมีการนำไปใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ วัฒนมะหาตม์. (2553). *ตำนานนางกษัตริย์*. กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2544). *กฎหมายบริหารอันบดบังมิได้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- จังหวัดพิษณุโลก. (2564). *จังหวัดพิษณุโลก*. เข้าถึงได้จาก <http://www.phitsanulok.go.th>.
- ชาติรีเฉลิม ยุคล. (2549). *ตามรอยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช*. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์.

- ทรงภพ ขุนมธุรส. (2549). *ขัตติยนารีในนวนิยายไทยอิงประวัติศาสตร์*. (ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทวีลักษณ์ พลราชม. (2560). บริทัศน์หนังสือ เรื่อง “ผู้หญิงอยุธยา” สิ่งที่ถูกซ่อนทางประวัติศาสตร์ ความเป็นแม่ ความเป็นเมีย และความเป็นคน. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, 17(1), 157-164.
- เทพมนตรี ลิปพยอม. (2542). พระสุพรรณกัลยา (สุพรรณกัลยา) พัฒนาการของไสยศาสตร์มาสู่นิมิตและความฝันกับการศึกษาประวัติศาสตร์. *ศิลปวัฒนธรรม*, 20(6), 81-96.
- เทศบาลนครพิษณุโลก. (2564). *เทศบาลนครพิษณุโลก*. เข้าถึงได้จาก <https://www.phsmun.go.th/>
- ธัญวดี กำจัดภัย, ฟ้ารุ่ง มีอุดร และจักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง. (2567). สัญญะพระสุพรรณกัลยากับท้องถิ่นนิยมจังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(5), 203-216.
- จิตา สาระยา. (2542). *คำนำเสนอ ในสุนทร ชุตินธรานนท์, 2562. พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ธีรภาพ โลหิตกุล. (2548). *ท่องแดนเจดีย์ไพร่ในพุกามประเทศ*. กรุงเทพฯ : แพรวสำนักพิมพ์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2545). *ก่อนยุคพระศรีอริย์ ว่าด้วย ศาสนา ความเชื่อ และศีลธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- บินหลา สันกาลาคีรี. (2560). *ผู้หญิงอยุธยา*. กรุงเทพฯ : เดอะไรต์เตอร์ซีเคิร์ท.
- ปาริชาติ ไชยชนะ. (2544). *กระแสการสื่อสารพื้นอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ผกามาศ บุญเผือก. (2556). *หลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชาเฉลิมขวัญสตรีศึกษา วิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. (อัตสำเนา)
- พระครูพิพิธพัฒนานุยุต และพระมหาธนศักดิ์ จินตกวี. (2558). *สร้อยกัลยา สมเด็จพระสุพรรณกัลยา*. (อัตสำเนา)
- พลับพลึง คงชนะ. (2543). *กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา : ปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์*. *วารสารประวัติศาสตร์*, 25(1), 17-28.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.

- พิมาน แจ่มจรัส. (2550). *นเรศวรมหาราช สุพรรณกัลยา เอกาทศรถ*. กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรค์ บุ๊คส์.
- กันธกานต์ กิมทอง. (2550). *ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา ย้อนรอยกรรม ชีวิตต้องสู้เพื่อ วีรสตรีที่โลกลืมจากจิตสัมผัส หลวงปู่โง่น โสรโย*. นครราชสีมา : สำนักพิมพ์ปัญญาพิพ์.
- มิกกี้ ฮาร์ท. (2562). *โยเดียวกับราชวงศ์พม่า: เรื่องจริงที่ไม่ที่ใครรู้*. กรุงเทพฯ : สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.
- วรพจน์ แสงทอง. (2564). *พระสุพรรณกัลยา*. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/search/top?q=พระสุพรรณกัลยา>
- วันชนะ ทองคำเภา. (2552). ตัวละครพระพิณนางสุพรรณกัลยาณี วีรสตรีทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับ วาทกรรมประวัติศาสตร์. *วรรณวิทัศน์*, 9(2009), 26-43.
- สมเด็จพระเจ้าพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2534). *พระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง.
- สมภพ จันทระประภา. (2566). บทละครโทรทัศน์เรื่องพระสุพรรณกัลยา. (อัดสำเนา)
- สุนทร ชุตินธรานนท์. (2550). *การเมืองในประวัติศาสตร์ราชสำนัก นางสาวดี-ศรีอยุธยา พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สุนทร ชุตินธรานนท์. (2562). *พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- สุภาภรณ์ สงวนให้. (2536). *เอกสารประกอบการเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 จังหวัดพิษณุโลก*. หมวดวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จังหวัดพิษณุโลก. (อัดสำเนา)
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2549). นวนิยายไตรภาคชุดกษัตริยา การเล่าเรื่องอดีตจากภาพอดีตที่ถูกนำเสนอ. *วรรณวิทัศน์*, 6(2006), 72-117.
- หลวงปู่โง่น โสรโย. (2529). *ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา*. นครสวรรค์ : โรงพิมพ์นิวเสรี นคร.
- อาษา ภาคอารีย์. (2561). *ภาพสะท้อนของสตรีที่ปรากฏในเอกสารสมัยอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- Kevin, H. (1999). *Localism in Thailand: a study of globalisation and its discontents*.
Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation. Working Paper
No. 39/99 University of Warwick.
- Taylor, J. (2008). *Buddhism and Postmodern Imagining in Thailand the Religiosity of
Urban Space*. New York : Routledge.